

Το χρηματοπιστωτικό

σύστημα μοιάζει

και πάλι επισφαλές

Γράφει ο
Βύρων Τομάζος
Μηχανολόγος,
Απόφοιτος Πολυτεχνείου
Μονάχου
e-mail: btomazos@gmail.com

Οι νέοι κανόνες που θεσπίστηκαν μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2007-2009, είχαν ως στόχο να σταματήσουν τις τραπεζικές πτωχεύσεις από το να απειλούν την οικονομία και το χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Αυτό, με τη σειρά του, υποτίθεται ότι θα άφηνε τη νομισματική πολιτική ελεύθερη να επικεντρωθεί στην ανάπτυξη και τον πληθωρισμό. Το σχέδιο δεν λειτούργησε έτσι ακριβώς, όμως οι κεντρικές τράπεζες φάνηκε να κερδίζουν, έστω κι αν υποχρεώθηκαν σε μια συνεχή, βασανιστική πράξη εξισορρόπησης: να διατηρούν τις **τράπεζες σταθερές** και τον **πληθωρισμό χαμηλό**.

Ο εφιάλης επανήλθε

Είκοσι τρία χρόνια μετά, στις 10 του περασμένου Μαρτίου έπεσε σαν κεραυνός εν αιθρία στις αγορές (αν και τα σύννεφα είχαν αρχίσει να διαφάνονται πρωύτερα) η **κατάρρευση** της αμερικανικής τράπεζας Silicon Valley Bank (**SVB**) και το **φάντασμα** μιας νέας **χρηματοπιστωτικής κρίσης ξαναζωντάνεψε**. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη τραπεζική πτώχευση από τη διεθνή κρίση του 2007-2009 και για τη δεύτερη μεγαλύτερη τραπεζική κατάρρευση στην ιστορία των ΗΠΑ.

Αν και η SVB θεωρείται μεσαίου μεγέθους τράπεζα, 16η στη σειρά, το μέγεθός της δεν ήταν διόλου ευκαταφρόνητο: είχε **ενεργητικό 209 δισ. δολ.** και καταθέσεις 175 δισ. δολ., περίπου όσο το ελληνικό ΑΕΠ. Επιπλέον, είχε ένα μοναδικό χαρακτηριστικό: εξυπηρετούσε σχεδόν αποκλειστικά τον κόσμο της τεχνολογίας, **start ups** εταιρείες που υποστηρίζονταν από κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών.

Για να καταλάβουμε με δυο λόγια τι ακριβώς συνέβη, πρέπει να γνωρίζουμε κάτι βασικό, ότι τα **ομόλογα έχουν αντίστροφη σχέση με τα επιτόκια**, που σημαίνει πως όταν τα επιτόκια αυξάνονται οι τιμές των ομολόγων πέφτουν.

Όταν η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (**FED**), αποφάσισε να **αυξήσει τα επιτόκια** για την καταπολέμηση του **πληθωρισμού**, το χαρτοφυλάκιο των ομολόγων της SVB άρχισε να χάνει σημαντική αξία.

Η απόφαση της SVB να ενημερώσει τους επενδυτές της για την ανάγκη **κάλυψης της «τρύπας»**, που προκλήθηκε από την πώληση του ζημιογόνου χαρτοφυλακίου ομολόγων της, σήμανε και την αντίστροφη μέτρηση προς την **πτώχευση**, δεδομένου ότι οι **τράπεζες** διατηρούν μόνο ένα μικρό μέρος του ενεργητικού τους σε μετρητά και είναι ιδιαίτερα **ευάλωτες σε μια απότομη ζήτηση** από τους πελάτες.

Σε αντίθεση με μια τράπεζα λιανικής που απευθύνεται σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, οι πελάτες της SVB είχαν πολύ μεγαλύτερους λογαριασμούς - το 88% των καταθέσεων ήταν άνω των 250.000 δολαρίων και, συνεπώς, δεν είχαν κάλυψη από τη Federal Deposit Insurance Corp (FDIC), τον **Ομοσπονδιακό Οργανισμό Διασφάλισης Καταθέσεων**. Ως εκ τούτου επέλεξαν πιο γρήγορα το... bankrup, δηλαδή φεύγει και σώζου.

Το οξύμωρο στην προκειμένη περίπτωση είναι ότι η τράπεζα που εστίαζε στη νέα τεχνολογία, πτώχευσε από το παλαιότερο πρόβλημα στον τραπεζικό τομέα: τις **μαζικές αναλήψεις**.

Οι μεγάλες ανησυχίες για ευρεία μετάδοση της κρίσης περιορίστηκαν από την ταχεία αντίδραση της αμερικανικής κυβέρνησης, η οποία εγγυήθηκε όλες τις καταθέσεις των πελατών των τραπεζών, όμως ξαφνικά το καμπανάκι χτύπησε, θυμηθήκαμε ότι ο κίνδυνος μιας χρηματοπιστωτικής κρίσης είναι παρών, και ναι μεν, ευτυχώς έχει κατασγασεί, αλλά μπορεί και να αναζωπυρωθεί.

Επίσης, το τέρας του πληθωρισμού είναι ακόμη αδάμαστο, το νιώθουμε καθημερινά στο πετσί μας με τις αυξήσεις των τιμών, που οφείλονται κυρίως στον διεθνή εισαγόμενο πληθωρισμό, που δεν μπορεί να ελεγχθεί από τις εκάστοτε κυβερνήσεις (άρα ο ισχυρισμός ότι φτάνει οι κυβερνήσεις δεν ευσταθεί, τουλάχιστον για το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθωρισμού). Από την άλλη μεριά, το χρηματοπιστωτικό σύστημα μοιάζει επισφαλές και μια κατάσταση πανικού έρχεται σαν ...μαύρος σίφουνας, ακολουθεί ανεξέλεγκτη πορεία και καταλήγει να γίνει ...τσουνάμι.

Με αυτά δεν θέλω να ενισχύσω τους φόβους και τον πανικό, άλλωστε οι μικροκαταθέτες στην Ελλάδα δεν κινδυνεύουν, γιατί οι καταθέσεις έως **100.000** ευρώ ανά καταθέτη ανά πιστωτικό ίδρυμα καλύπτονται από το ΤΑΜΕΙΟ ΕΓΓΥΗΣΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (ΤΕΚΕ).

Θυμήθηκα με την ευκαιρία κάποιον που γνώρισα όταν ζούσα στην Αμερική. Ήταν εκατομμυριούχος, "έπαιζε" τα χρήματά του στο χρηματιστήριο και ζούσε με τη σύνταξή του. Κάποια στιγμή τα έχασε όλα και μου έλεγε ότι ήταν περισσότερο ευτυχισμένος... Και άλλος που δούλευε ταξιδιτζής στη Νέα Υόρκη, "έπαιξε" στο χρηματιστήριο και έχασε. Φαίνεται να ισχύει το «κάνε με προφήτη, να σε κάνω πλούσιο», γιατί **κανείς δεν γνωρίζει με βεβαιότητα την πορεία του χρηματιστηρίου**. Όμως, υπάρχει μια χρυσή συμβουλή που λέει ότι δεν πρέπει να τοποθετείς όλα σου τα χρήματα σε μία και μόνη επένδυση, είτε είναι τράπεζα είτε ένα προϊόν τραπεζής, είτε μία μετοχή ποτέ σε ένα είδος. Επίσης, πρέπει να κρατάς σε τραπεζικές καταθέσεις το 1/5 για να μη χρειαστεί να ρευστοποιήσεις σε συνθήκες ανάγκης και να επενδύεις σε blue chips, μετοχές χαμηλού ρίσκου.

Και μια και γράφω για αποταμιεύσεις, ρώτησα κάποτε έναν άλλον εκατομμυριούχο, πώς έκανε τα λεφτά του και μου απάντησε: **Αν κερδίζεις 100 δολάρια, να προσπαθείς να βάζεις τα 10 στην άκρη και να φτιάχνεις τη ζωή σου ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητές σου**. Με αυτά τα ποσά θα σκεφτεί κάποιος ότι δεν μπορεί να γίνει εκατομμυριούχος, όμως π.χ. βάζοντας 2, 3 ευρώ τη μέρα σε έναν κουμπάρα, έχει εξασφαλίσει τις διακοπές του καλοκαιριού σχεδόν χωρίς να το καταλάβει.

Η κατάρρευση ενός κολοσσού

Ο ιός του πανικού μεταδόθηκε από την Αμερική στην Ευρώπη γρηγορότερα και ...από τον covid-19 και μόλυνε ένα από τα κορυφαία ονόματα στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, μία τράπεζα με 167 χρόνια ζωής, την ελβετική **Crédit Suisse**. Θεωρώ ότι κανείς στον κόσμο δεν περίμενε να τη δει να χάνει μέσα σε ένα Σαββατοκύριακο την ανεξαρτησία της, παρόλο που τα τελευταία χρόνια παγιδεύτηκε σε σκάνδαλα, απάτες και ζημιές πολλών δισεκατομμυρίων. Οι ελβετικές αρχές επιχείρησαν να αποδώσουν στην κρίση της αμερικανικής περιφερειακής τράπεζας την κατάρρευση της Crédit Suisse και πολλοί αναλυτές υπογράμμισαν ότι παρόλη την εμπλοκή της σε όλα αυτά τα σκάνδαλα, η ελβετική τράπεζα ήταν ακόμη **βιώσιμη**. Όμως, η κρίση στην Αμερική ενέτεινε την ανησυχία των **επενδυτών** και έστρεψε το ενδιαφέρον τους σε κάθε τραπεζικό πρόβλημα.

Η Crédit Suisse Bank, παρά την ενίσχυση 50 δισεκατομμυρίων ελβετικών φράγκων από την Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας, δεν μπόρεσε να σωθεί και ο τραπεζικός Γολιάθ, με ενεργητικό **545 δις** δολάρια, σχεδόν τριπλάσιο του ελληνικού ΑΕΠ, ταπεινώθηκε. Ακολούθησε η συμφωνία, κατά πολλούς «γάμος με το πιστόλι στον κρόταφο», για **ε-ξαγορά** της από την **UBS** έναν άλλο γίγαντα του ελβετικού τραπεζικού συστήματος ύψους 3,25 δισ. δολ., που δημιουργεί νέα δεδομένα στην παγκόσμια αγορά: πρόκειται για την πρώτη φορά που δύο παγκόσμια -συστημικά σημαντικά- χρηματοπιστωτικά ιδρύματα «παντρεύονται» και είναι **η πιο σημαντική τραπεζική συμφωνία** από την οικονομική κρίση πριν από 15 χρόνια.

Προς το παρόν φαίνεται ότι η κατάσταση έχει κάπως εξομαλυνθεί, όμως απαιτείται αυξημένη εγρήγορση από όλους. Το κρίσιμο μέγεθος είναι, τα μέτρα που λαμβάνονται να διασφαλίζουν ότι η αποτυχία μιας τράπεζας δεν θα παρασύρει και την επόμενη, και την επόμενη...

Ας μην αγνοούμε την ιστορία μας

Η συνεισφορά των αρχαίων Ελλήνων στην ανάπτυξη ιδεών, στο θέατρο, στη φιλοσοφία, στον πολιτισμό είναι γνωστή και αδιαμφισβήτητη. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι ο **Νίτσε** στο βιβλίο του Η Γέννηση της Τραγωδίας (1872) έγραψε: «Αποδεδειγμένα σε κάθε περίοδο της εξέλιξής του ο δυτικοευρωπαϊκός πολιτισμός προσπάθησε να απελευθερώσει τον εαυτό του από τους Έλληνες».

Η προσπάθεια αυτή είναι διαποτισμένη με βαθύτατη δυσaréσκεια, διότι στιδήποτε κι αν δημιουργούσαν, φαινομενικά πρωτότυπο και αξιοθαύμαστο, έχανε χρώμα και ζωή στη σύγκρισή του με το ελληνικό μοντέλο, συρρικνωνόταν, κατέληγε να μοιάζει με φθνή αντίγραφο, με καρικατούρα».

Ο οικονομολόγος Καθηγητής κ. Νικόλαος Φίλιππας μας διαφωτίζει σχετικά με την ενασχόληση των Ελλήνων με τα οικονομικά στην αρχαιότητα: «Ακόμη και σήμερα, μας εκπλήσσουν η **πρωτοπορία** και η **διορατικότητα** της σκέψης των προγόνων μας».

Παρουσιάζεται κυρίως κατά τη διάρκεια της Κλασικής Περιόδου με τις πρωτοποριακές οικονομικές ιδέες του **Ξενοφώντα** (430-355 π.Χ.), του **Πλάτωνα** (427-347 π.Χ.) και του **Αριστοτέλη** (384-322 π.Χ.), που σύμφωνα με κορυφαίους επιστήμονες, αποτέλεσαν πρόδρομο της μικροοικονομικής, της μακροοικονομικής και της νομισματικής πολιτικής. Πρώτος ο **Σωκράτης** συνέλαβε την ιδέα ότι τα οικονομικά αποτελούν επιστήμη - αυτό καταγράφηκε από τον Ξενοφώντα, ο οποίος ήταν και ο πρώτος συγγραφέας που χρησιμοποίησε σε σύγγραμμά του τον τίτλο «**Οικονομικός**», αναφερόμενος στη σωστή διαχείριση του οίκου. Ο Αριστοτέλης στο έργο του κάνει αναφορά στο χρήμα, υιοθετώντας την αρχή ότι ένα αγαθό έχει ρόλο χρήματος λόγω της γενικής αποδοχής του ως μέσο συναλλαγών, η οποία επιβεβαιώνεται με την έκδοση νομισμάτων από τις κρατικές αρχές και όχι λόγω της πραγματικής του αξίας, και ο Πλάτωνας υποστήριζε ότι η πραγματική αξία του χρήματος είναι ανεξάρτητη της αγοραίας αξίας του. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη δραστηριοποίηση των **τραπεζών** στην αρχαία Ελλάδα εντοπίζεται τον **6ο αι. π.Χ.** Η ύπαρξη πλήθους ανόμιων νομισμάτων έκανε επιτακτική την ύπαρξη των **αργυρομοιβών**, ατόμων που αναλάμβαναν να ανταλλάξουν τα διάφορα νομίσματα, να ελέγξουν την ποιότητά τους κ.λπ.

Την ίδια περίοδο ιδιώτες συνήθιζαν να καταθέτουν χρήματα στα αρχαία ελληνικά ιερά προς φύλαξη, π.χ. στο ιερό του Απόλλωνα στους **Δελφούς** και στη **Δήλο**. Η κατάθεση των χρημάτων

σε ιερά παρείχε μεν φύλαξη αλλά περιορίστηκε με το πέρασμα των χρόνων από την παρουσία ιδιωτών «τραπεζιτών» που προσέφεραν τόκο. Οι **τράπεζες** της αρχαίας Αθήνας, αν και δεν λειτουργούσαν με τη σημερινή τους μορφή, θεωρούνται πρόδρομοι των σημερινών τραπεζών και έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ζωή. Έτσι, οι τραπεζίτες κατά τον 5ο αιώνα π.Χ. αντικατέστησαν τους αργυρομοιβούς, ενώ παράλληλα δέχονταν ιδιωτικές και δημόσιες καταθέσεις, παραχωρούσαν δάνεια, διαχειρίζονταν περιουσίες, έδιναν εντολές πληρωμής προς τρίτους κ.λπ., θέτοντας τις βάσεις του σύγχρονου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Ακόμη και οι ρίζες των **παραγώγων προϊόντων** εντοπίζονται στην εποχή του **Θαλή του Μιλήσιου**. Σύμφωνα με αναφορές του Αριστοτέλη (Πολιτικά, Ι,11, 1259α 10), ο Θαλής ο Μιλήσιος (624-546 π.Χ.) χρησιμοποιώντας τις γνώσεις του στην αστρολογία για να προβλέψει τις χρονιές που θα είχαν **αυξημένη σοδειά** τα ελαιόδεντρα, πλήρως προκαταβολή στα ελαιοτριβεία της Χίου και της Μιλήτου για να εξασφαλίσει το αποκλειστικό **δικαίωμα χρήσης** των ελαιοτριβείων την περίοδο της συγκομιδής. Σε περίπτωση που επαληθεύονταν οι προβλέψεις του, πωλούσε αυτά τα δικαιώματα σε άλλους παραγωγούς ακριβότερα λόγω της αυξημένης ζήτησης και απεκόμιζε σημαντικά κέρδη».

Πωλούσε δηλαδή, ένα προϊόν που ήταν άυλο και οφείλω να ομολογήσω ότι, ως χιώτης, αισθάνομαι "μειωμένος" που οι Σαμιώτες μάς πουλούσαν αέρα...

Από την αρχαιότητα στο σύστημα Bretton Woods

Ο χρυσός και το **ασήμι** ήταν από την αρχαιότητα, τα κατεξοχήν μέταλλα κατασκευής νομισμάτων γιατί είχαν διάφορα πλεονεκτήματα. Επειδή στην αρχή τα νομίσματα δεν είχαν κάποια ονομαστική αξία αλλά την αξία του ίδιου του πολύτιμου μετάλλου που περιείχαν, ο χρυσός και το ασήμι μπορούσαν να δημιουργήσουν μικρά βολικά νομίσματα μεγάλης όμως αξίας. Ιδιαίτερα ο χρυσός δεν αλλοιωνόταν και δεν σκούριαζε, ένα πολύ σημαντικό πλεονέκτημα για αντικείμενα που άλλαζαν συνεχώς χέρια και σε διάφορες αντίξοες συνθήκες. Εξάλλου και σήμερα οι **χρυσές λίρες** αποτελούν μια ασφαλή επένδυση.

Στον 20ό αιώνα, η μεγάλη ανάγκη που υπήρξε για την καθιέρωση ενός διεθνούς νομισματικού συστήματος για την διευκόλυνση του διαρκώς αναπτυσσόμενου διεθνούς εμπορίου, οδήγησε στην καθιέρωση εκ των πραγμάτων, του **κανόνα του χρυσού**.

Σύμφωνα με αυτό το σύστημα κάθε χώρα καθόρισε μια συγκεκριμένη ισοτιμία του εθνικού της νομίσματος με τον χρυσό. Το σύστημα αυτό ίσχυσε έως και τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, οπότε και σταδιακά εγκαταλείφθηκε από τις χώρες που το ακολουθούσαν έως τότε.

Το σύστημα **Bretton Woods** (πόλη στην πολιτεία του Νιου Χαμσάιρ των ΗΠΑ) ήταν μια προσπάθεια της παγκόσμιας οικονομικής κοινότητας να επιστρέψει στον Κανόνα Χρυσού (δηλαδή στο σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών), χρησιμοποιώντας, όμως, το δολάριο ως κεντρικό άξονα του συστήματος. Οι ΗΠΑ είχαν αναλάβει την υποχρέωση να διατηρούν σταθερή την τιμή του χρυσού στα \$ 35 την ουγκιά, πουλώντας ή αγοράζοντας χρυσό στην ισοτιμία αυτή μόνο έναντι των κεντρικών τραπεζών των άλλων χωρών. Το σύστημα των σταθερών ισοτιμιών έλαβε **τέλος** το **1971** όταν η κυβέρνηση των ΗΠΑ ανέστειλε την ελεύθερη μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό καθώς ο υψηλός πληθωρισμός και το αυξανόμενο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών οδήγησαν σε αφαίμαξη των αποθεμάτων χρυσού και δημιούργησαν προσδοκίες για επικείμενη υποτίμηση του δολαρίου.

Ως προς τα καθ' ημάς, θεωρώ ότι έχουμε αφήσει πίσω μας τα δύσκολα· η οικονομία βρίσκεται σε αναπτυξιακή τροχιά, υπάρχει σημαντικό ενδιαφέρον για επενδύσεις και δυναμική ανάπτυξη του τουρισμού και της ναυτιλίας.

Συν τοις άλλοις, εμάς εδώ την εποχή των μνημονίων, μας "πέρασαν από ψιλή κρισάρα" και θεωρώ ότι έχει αποκτηθεί κάποια εμπειρία στις κακοτοπιές.